

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Барінов Артем Олександрович**, 1984 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2007 році Київський національний університет імені Тараса Шевченка, директор з юридичних та податкових питань ТОВ «ШНАЙДЕР ГРУП», аспірант 4-го року навчання, виконав акредитовану освітньо-наукову програму Право.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від «10» лютого 2026 року № 10-о, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради:

- **Нестор Віталій Романович** - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії держави і права та конституційного права, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Рецензентів:

- **Капеліста Ірина Михайлівна** - кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»;

Офіційних опонентів:

– **Нагнибіда Володимир Іванович** - доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу методології євроінтеграції приватного права, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України.

– **Жукорська Ярина Михайлівна** - кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету права та міжнародних відносин Державне некомерційне підприємство «Державний університет «Київський авіаційний інститут»;

– **Лисик Володимир Михайлович** - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права, Львівський національний університет імені Івана Франка.

На засіданні «27» березня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право **Барінову Артему Олександровичу**. На підставі публічного захисту дисертації «Позитивні дії у правовій системі США: історія, судова практика та сучасні виклики у світлі міжнародних стандартів» за спеціальністю 081 Право.

Дисертацію виконано на кафедрі цивільно-правових дисциплін та міжнародного права, Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ.

Науковий керівник Меджбель Валентина Іванівна кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін та міжнародного права, Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, що повністю відповідає вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) та містить нові науково-обґрунтовані результати.

Здобувач має 4 наукові публікації за темою дисертації, включених до переліку наукових фахових видань України; 1 – наукову публікацію у зарубіжних науковому виданні індексованому у базі даних Scopus; 3 – наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

А. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Барінов А. Еволюція політики позитивних дій у правовій системі США: історико-правовий аналіз. Наше право. 2025. № 3. С. 400–407. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.3.56>
2. Барінов А. Інтеграція гендерного підходу в політику Європейського Союзу: сучасні тенденції та практичні механізми реалізації. Європейські перспективи. 2025. № 3. С. 415–424. DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.58>
3. Барінов А. Позитивні дії як міжнародно-правовий інструмент забезпечення фактичної рівності. Наше право. 2025. № 4. С. 173–180. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.4.23>
4. Барінов А., Меджбель В. Програми різноманіття, рівності та інклюзії у праві США: конституційно-правові рамки та прецедент Fearless Fund. Право.UA. 2025. № 3. С. 355–363. DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2025.3.49>

Статті в зарубіжних виданнях за напрямом дослідження:

5. Maksymovych, R., Zamula, A., Nurullaiev, I., Bogdashevskiy, T., & Barinov, A. (2025). Reintegrating the Rights of Women and Children in Armed Conflict: The International Legal Role of the Welfare State. OIDA International Journal of Sustainable Development, 18(11), 311-320.

В. Які додатково відображають наукові результати дисертації:

Тези доповідей

6. Барінов А. Позитивні дії як механізм реалізації принципу матеріальної рівності у праві США *Innovative Approaches in Modern Science and Technology* : збірник наукових праць 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Лісабон, Португалія, 12–14 листопада 2025 р.). — Lisbon : International Scientific Unity, 2025. — С. 320
7. Барінов А. Позитивні дії як чинник інклюзивного розвитку: досвід США та перспективи для освітньої політики . Збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції “Розбудова інноваційних економіки, менеджменту та освіти в умовах нової соціальної реальності” (20–22 травня 2025 р.) *Наукові праці МАУП. Проблеми модернізації України*. — 2025. — Вип. 1 (48). — С. 483.
8. Барінов А. О. Межі допустимості позитивних дій у світлі принципу недискримінації: аналіз американського досвіду *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. — Київ : Національний авіаційний університет, 2024. — С. 106–108

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Нестор Віталій Романович - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії держави і права та конституційного права, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Капеліста Ірина Михайлівна - кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом». Оцінка позитивна із зауваженнями:

Загалом теоретичні положення дисертації визначаються усіма позитивними характеристиками - актуальністю, науковою новизною, практичною значущістю, методологічною обґрунтованістю та когнітивною цінністю, однак оцінюючи якість проведеного дисертаційного дослідження, варто зазначити і окремі дискусійні питання, що заслуговують на увагу;

1. Обмеженість міждержавного порівняльного аналізу. Пори ґрунтовний огляд американської правової моделі, дисертація меншою мірою розкриває досвід інших юрисдикцій, які застосовують спеціальні тимчасові заходи (Канада, ПАР Індія, Бразилія). Ширший порівняльний контекст дозволив би чіткіше окреслити унікальність американського підходу та виявити альтернативні моделі забезпечення фактичної рівності.

2. Недостатній аналіз соціальних наслідків рішень Верховного Суду після 2023 року. Хоча у роботі подано юридичний огляд нової судової доктрини расової нейтральності, соціальний вимір (зміни в доступі до освіти, сегрегаційні тенденції, вплив на групи підвищеного ризику дискримінації) не

завжди розкрито у повному обсязі. Це звужує можливість комплексної оцінки реального впливу цих рішень.

3. Обмежена емпірична база щодо DEI-політик у приватному секторі. Дисертація приділяє значну увагу освітній сфері, тоді як аналіз корпоративних DEI-програм залишився фрагментарним. З огляду на те, що після 2023 року основні юридичні ризики зміщуються саме у бізнес-середовище (включно зі справою Fearless Fund), ширше опрацювання цього напрямку підписало б аргументацію.

4. Брак прогнозного компонента щодо подальших моделей регулювання позитивних дій. Робота детально відтворює історичний розвиток та сучасний стан американської доктрини, однак можливі сценарії її еволюції - як у разі посилення обмежень, так і за умови нормального перегляду - подано лише частково. Розширений прогноз дозволив би краще оцінити потенційні траєкторії правового регулювання.

У той же час перелічені дискусійні моменти не погіршують позитивного враження від дисертаційного дослідження.

Нагнибіда Володимир Іванович - доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу методології євроінтеграції приватного права, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Оцінка позитивна із зауваженнями:

Поглиблене ознайомлення з дисертацією Барнова Артема Олександровича засвідчує, що автор фахово та комплексно аналізує доволі непростий та багатовимірний предмет дослідження - інститут позитивних дій у США. У роботі простежується не лише знання нормативної бази та судових рішень, але й уміння поєднати різні рівні аналізу: історичний розвиток доктрини, її концептуальні засади, міжнародно-правовий контекст та сучасні практики у сфері DEI. Відчутно, що структура дослідження вибудована з урахуванням розуміння специфіки предмету дослідження: кожен розділ логічно продовжує попередній, формуючи послідовне й ґрунтовне бачення того, як позитивні дії еволюціонували і які правові наслідки має їх трансформація у XXI столітті. Такий системний підхід додає дисертації теоретичної завершеності та практичної актуальності.

Разом із тим з позиції комплексної наукової оцінки доцільно відзначити кілька моментів, які могли б бути висвітлені ширше або отримати додатковий аналітичний акцент.

1. Попри ґрунтовне висвітлення ключових рішень Верховного Суду США, у роботі лише окреслено, але не розгорнуто внутрішню суперечливість тлумачень принципу рівного захисту різними суддями у різні періоди. Зокрема, залишаються поза докладною увагою альтернативні підходи окремих суддів, які формують важливі контраргументи в американській правовій доктрині й значною мірою впливають на подальший розвиток правових концепцій. Посилення цього аспекту дозволило б глибше показати еволюцію конституційних ідей, а не лише їх “загальноприйнятні” результати.

2. У дисертації подано огляд емпіричних даних, однак майже не аналізується питання методологічної вивіреності (переконливості) різних моделей вимірювання впливу affirmative action. Наприклад, у роботі не

розглянуто альтернативні економічні індикатори, що дозволяють оцінювати довгострокові результати позитивних дій (доходи, професійна мобільність, вплив між поколінням тощо). Розширення цього напрямку могло б поглибити розуміння реального соціального впливу політики позитивних дій, виходячи за межі суто освітньої статистики.

3. У роботі окреслено загальні тенденції щодо обмеження політик, спрямованих на покращення становища расових меншин, але не приділено належної уваги питанню юридичних ризиків та видів відповідальності, яку несуть університети та приватні компанії після 2023 року. Цей аспект є важливим у зв'язку з тим, що багато сучасних спорів стосуються саме меж правової відповідальності й тлумачення заборонених форм преференцій. Аналіз цього питання дозволив би оцінити практичні наслідки судової доктрини значно ширше.

Підсумовуючи наведені міркування, варто підкреслити, що висловлені зауваження спрямовані виключно на поглиблення окремих аспектів дослідження і не ставлять під сумнів його цілісності чи наукової вагомості. Навпаки, окреслені дискусійні моменти відкривають простір для подальших студій і можуть стати підґрунтям для формування нових підходів до розуміння інституту позитивних дій у контексті сучасних правових змін.

Дисертація Барінова Артема Олександровича демонструє значну теоретичну та концептуальну складність поставлених завдань, охоплює широкий спектр джерел і використовує різні методологічні інструменти, що природно зумовлює появу окремих питань для подальшої наукової дискусії. Виявлені аспекти для уточнення та коментування не применшують цінності дослідження, а, навпаки, свідчать про масштабність і глибину обраної проблематики та її спроможність генерувати нові напрямки правового аналізу.

Жукорська Ярина Михайлівна - кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету права та міжнародних відносин Державне некомерційне підприємство «Державний університет «Київський авіаційний інститут». Оцінка позитивна із зауваженнями:

Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що автором застосовано ґрунтовний, системний і виважений підхід до розробки обраної тематики, що дозволило сформулювати цілісне бачення правової природи, історичної еволюції та сучасного функціонування інституту позитивних дій (affirmative action) у правовій системі США. Дисертація містить низку переконливих і належно аргументованих положень, спрямованих на уточнення доктринальних засад політики позитивних дій, осмислення її конституційних меж, а також аналіз взаємозв'язку між американськими підходами та міжнародними стандартами у сфері рівності та недискримінації. У роботі простежується як академічна глибина та високий рівень теоретичного узагальнення, так і орієнтація на вирішення прикладних проблем, що підтверджує її суттєву науково-практичну цінність.

Разом із тим, задля об'єктивності наукової експертизи варто звернути увагу на окремі дискусійні моменти, які, на мою думку опонента, потребують додаткової конкретизації або можуть стати підґрунтям для подальших наукових пошуків.

1. У дисертації слушно підкреслено складність трансформації правового режиму позитивних дій у США після рішення Students for Fair Admissions та обґрунтовано необхідність пошуку нових моделей забезпечення фактичної рівності. Проте доцільним було б конкретизувати практичні напрями такого реформування - зокрема, шляхом наведення детальних прикладів альтернативних race-neutral практик, застосованих різними університетами або штатами, а також моделей, що демонструють успішну адаптацію до обмежень 2023 року. Така конкретизація суттєво посилила б прикладну складову роботи та підвищила б адаптовність авторських пропозицій до реальних механізмів правозастосування.

2. Автрром обґрунтовано висвітлено обмеженість емпіричних наслідків заборони affirmative action у низці штатів США, зокрема на основі даних Американської асоціації адвокатів (ABA). Разом з тим аргументацію цієї позиції посилив би розширений компаративний аналіз емпіричних показників із застосуванням універсальних критеріїв оцінювання різноманіття, таких як багатовимірні расові, соціально-економічні та міжгрупові індикатори, статистика по факультетах інших спеціальностей (STEM, медицина), а також оцінка альтернативних джерел емпіричних даних. Такий підхід дозволив би значно розширити доказову базу та збалансувати теоретичні висновки комплексним кількісним аналізом.

3. У третьому розділі дисертації автор слушно наголошує, що сучасні DEI-програми у сфері приватного сектору опинилися в зоні правової невизначеності після рішення у справі Fearless Fund, що створює нові виклики для їх реалізації. На нашу думку, висновки щодо перспектив розвитку корпоративних механізмів забезпечення рівності варто було б додатково підкріпити більш деталізованими пропозиціями, зокрема щодо правових стратегій мінімізації ризиків для роботодавців, моделей внутрішнього комплаєнсу, структурованих підходів до оцінки DEI-політик, а також прикладами практик приватних компаній, що успішно адаптувалися до нових умов. Це надало б роботі більшої міждисциплінарної ваги та практичної цінності.

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно підкреслити, що наведені зауваження мають конструктивний характер, стосуються лише окремих аспектів дослідження і жодним чином не знижують загальної наукової цінності дисертації. Навпаки, вони окреслюють важливі напрями для подальших наукових пошуків і можуть слугувати підґрунтям для розширення дискусії щодо оптимальних моделей забезпечення фактичної рівності в умовах сучасних правових обмежень.

Дисертаційна робота Барінова Артема Олександровича демонструє широту дослідницьких завдань, комплексність теоретико-правового аналізу та міждисциплінарний підхід, що зумовлює наявність дискусійних моментів як природну рису будь-якої наукової праці. Неоднозначність окремих положень лише підкреслює глибину порушеної проблематики та відкриває значні перспективи для її подальших досліджень.

Лисик Володимир Михайлович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права, Львівський національний університет

імені Івана Франка. Оцінка позитивна із зауваженнями:

Позитивно оцінюючи дисертації Барінова А.О., її актуальність, наукову новизну, обґрунтованість та аргументованість її результатів, а також можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта, варто зауважити, що окремі положення дослідження є дискусійними або ж потребують уточнення. Зазначене обумовлене необхідністю висловлення таких зауважень:

1. Дисертація зосереджена переважно на расовому вимірі позитивних дій у сфері вищої освіти. Водночас було б доцільно приділити більшу увагу гендерному аспекту позитивних дій, який є самотіною і складною проблемою в американському праві. Аналіз співвідношення расового та гендерного підходів до позитивних дій міг би збагатити теоретичну частину роботи.

2. У контексті порівняльно-правового аналізу було б цінним розширити горизонт дослідження за межі міжнародних конвенцій і включити аналіз досвіду інших правових систем - зокрема практики Європейського суду з прав людини, Суду ЄС (зокрема справи Kalanke, Marschall, Badeck), а також досвіду таких держав, як Індія, Південна Африка чи Бразилія, де позитивні дії мають тривалу історію та відмінні від американських конституційні рамки. Це дозволило б більш рельєфно виявити специфіку американського підходу.

3. Хоча в дисертації зроблено окремі посилання на актуальність теми для України, було б корисно побачити більш розгорнуті та конкретні рекомендації щодо того, які саме уроки американського досвіду можуть бути адаптовані до українського правового контексту. Зокрема, це стосується питань забезпечення рівного доступу до освіти для внутрішньо переміщених осіб, представників ромської громади та інших вразливих груп в умовах європейської інтеграції.

4. Концепція легітимних очікувань, яку дисертант розглядає як доктринальний базис позитивних дій, заслуговує на більш глибоку теоретичну розробку. У різних правових аспектах цей принцип має різний зміст і обсяг: в адміністративному праві ЄС, у практиці ЄСПЛ та конституційному праві США він функціонує по-різному. Більш детальне з'ясування цих відмінностей могло б посилити аргументацію дисертанта.

5. Було б цікаво отримати від дисертанта під час захисту більш детальний прогноз щодо подальшої долі програми DEI у США після рішень 2023 року та виконавчих наказів 2025 року. Зокрема, чи можливий “зворотний маятник” у судовій практиці, чи американська судова система рухається до остаточного утвердження моделі формальної рівності?

6. У роботі доречно було б приділити більшу увагу критичному аналізу аргументів окремих думок суддів Верховного суду США (зокрема, окремих думок суддів Сотомайор та Джексон у справах SFFA), які представляють альтернативний конституційний погляд на проблему і містять важливу аргументацію на користь збереження позитивних дій.

Висловлені зауваження та поставлені запитання мають здебільшого рекомендаційний характер, запрошують до наукової дискусії, а тому не

